

INLEIDING

OP 29 september 1964 overleed te Mariakerke (O.-Vl.) prof. em. dr. E. Blancquaert, de oprichter van de *Reeks Nederlandse Dialektatlassen*, waarvan bij zijn dood tien het licht hadden gezien : I. Klein-Brabant (1925, 1950²) ; II. Zuid-Oost-Vlaanderen (1930) ; III. Noord-Oost-Vlaanderen en Zeeuws-Vlaanderen (1935) ; IV. Vlaams-Brabant (1938) ; V. De Zeeuwse Eilanden (1941) ; VI. West- en Frans-Vlaanderen (1946) ; VII. de provincie Antwerpen (1959) ; VIII. Belgisch-Limburg en Zuid-Nederlands-Limburg (1962) ; IX. Noord-Brabant (1952) en XV. Friesland (1955). Twee waren volledig van zijn hand, twee andere waren door samenwerking tot stand gekomen : de ene met H. Vangassen, de andere met P. J. Meertens, aan drie andere had hij zijn medewerking verleend.

Toen de dood prof. Blancquaert verraste, waren 140 bladzijden van deze atlas gezet en alles liet voorzien dat hij in het begin van 1965 zou verschijnen, want de teksten waren een paar maanden later volledig afgedrukt en op 15 mei zouden wij te Ingen aan de auteur, Dr. A. R. Hol, ter gelegenheid van haar zeventigste verjaardag, het eerste exemplaar van haar atlas overhandigen.

Het heeft echter niet mogen zijn. Op 13 maart 1965 overleed onverwacht juffrouw A. R. Hol. Ik had haar een paar maanden voordien een gedrukt exemplaar van de teksten gezonden en haar gevraagd zo vlug mogelijk het register te maken en de inleiding voor de atlas te schrijven, zonder haar evenwel te verraden dat wij het tempo opdreven om tijdig klaar te komen voor haar verjaardag.

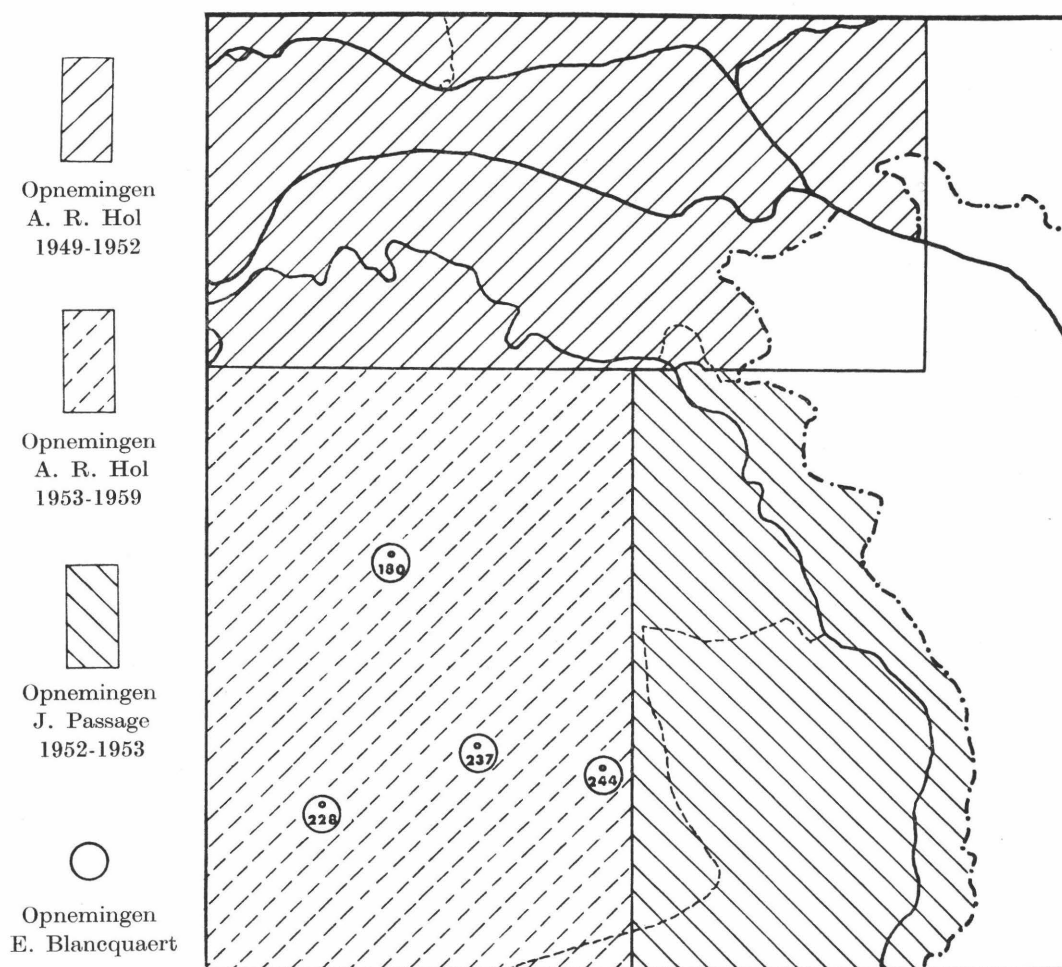
De 7de maart, enkele dagen voor haar dood, schreef ze mij : „... Ik moet u zeggen, dat ik op het ogenblik hard werk aan het register of beter gezegd, dat ik in de voor de studie beschikbare tijd niet anders doe dan aan het register werken. Zo moet het binnenkort wel afkomen. Waarschijnlijk krijg ik dan te horen, dat het te uitvoerig is, maar wil men opgeven wat er in de lijsten staat, dan wordt men van zelf uitvoerig. Ik had er eerlijk gezegd niet op gerekend, dat ik ook nog het register moest samenstellen, had verwacht dat u dit op het seminarie liet doen. De laatste maanden doe ik niets anders dan registers maken. Eerst voor de herdruk van het boek over „De Betuwe” en nu voor de „atlas”. Het is te begrijpen dat juffrouw Hol enigszins opzag tegen het tijdrovende werk van het opmaken van het register, maar wij meenden dat alleen iemand die de dialecten kent, met volledige zekerheid een register kon samenstellen, omdat vaak niet altijd duidelijke vormen moeten worden geïnterpreteerd.

Over de inleiding schreef zij geen woord, zodat ik dacht dat zij, voor wie dat weinig inspanning kon vergen, ermee klaar was en op de redactie van het register wachtte om ons alles samen te zenden.

Na de begrafenis heb ik met haar familie gesproken en een maand later met de notaris : in haar nalatenschap werd niets gevonden, noch van de inleiding, noch van het register. Alleen alle oorspronkelijke opnemingen van haar

hand voor deze atlas en voor die van Gelderland en Zuid-Overijssel zijn in ons bezit. Ze kunnen in het Seminarie voor Nederlandse Taalkunde en Vlaamse Dialektologie van de Rijksuniversiteit te Gent (Blandijnberg 2) steeds door alle belangstellenden worden geraadpleegd.

Deze atlas is een van de belangrijkste wat het aantal opgenomen plaatsen betreft : 165. Hiervan werden 116 door juffrouw Dr. A. R. Hol, 45 door drs. J. Passage en 4 door professor E. Blancquaert opgenomen.

De opnemingen van juffrouw Hol geschieden grotendeels tussen juli 1949 en augustus 1959. Voor einde 1952 waren alle plaatsen van L 1 tot L 199 (77) opgenomen. De andere opnemingen gebeurden praktisch alle tijdens de zomer van 1953, 1955 en 1956 ; tussen 1957 en 1959 werden nog in enkele plaatsen opnemingen gemaakt. We hebben jammer genoeg niet kunnen achterhalen waar juffrouw Hol de gegevens heeft genomen om het aantal inwoners van de bewerkte plaatsen op te geven.

Het was vroeger een gewoonte dat ieder auteur van een atlas in de inleiding gegevens bezorgde over zich zelf, zodat de gebruiker van de atlas zich een oordeel kon vormen over de betrouwbaarheid van de opnamen. Juffrouw Hol heeft die inlichtingen niet zelf kunnen geven. Maar in het tijdschrift *Taal en Tongval* XII (1960), p. 105-107, heeft Dr. Jo Daan een interessante biografische schets geschreven van juffrouw Hol, naar aanleiding van haar vijfenzestigste verjaardag. Daaruit ontleen we enkele gegevens. Juffrouw Hol werd op 9 mei 1895 geboren te Ingen in de Betuwe, op de boerderij (een fruitteelt-

bedrijf), die ze is blijven bewonen en beheren tot haar dood. Ze bezocht de normaalschool te Rhenen, slaagde voor het examen Middelbaar Nederlands, behaalde het staatsexamendiploma en ging toen Nederlandse Letteren studeren te Utrecht. Het meest werd zij geboeid door de dialektologische en de dialekt-geografische richting. Dat bewijst haar proefschrift *Een tegenstelling Noord-Zuid in de praeterita en participia van de sterke werkwoorden. Een dialectgeografisch-historisch onderzoek*. ('s-Gravenhage, M. Nijhoff, 1937) en haar medewerking aan Kloekes Taalatlas van Noord- en Zuid-Nederland, waar verschillende kaarten van haar hand gepubliceerd werden. Natuurlijk ging haar belangstelling ook naar de dialekten van haar omgeving. Zo beschreef ze in *De oude IJsselstreek een grensgebied*, het land rond Terborg, waar ze jaren lerares was geweest (Driemaandelijks Bladen I (1949), p. 54-65) en onderzocht ze *Dialectgrenzen in Midden-Gelderland* (Taal en Tongval V (1953), p. 71-93). Haar grote vertrouwdheid met de geschiedenis, de gebruiken en het leven van de mensen in haar geboortestreek blijkt uit het boek *De Betuwe* (Reeks Nederlands Volksleven 3. Leiden, Stafleu, 1957), waarvan juffrouw Hol de tweede uitgave voorbereidde. Zij was de persoon die met volle kennis van zaken en met gezag de taal in die streek had kunnen beschrijven. Dat was misschien in de inleiding van deze atlas gebeurd, indien de dood niet zo onverwacht haar vruchtbaar wetenschappelijk werk had afgebroken.

Drs. J. Passage deed zijn enquêtes in 1952 en 1953. (L 115, L 159 tot L 164, L 184 tot L 192a, L 209 tot L 217, L 244c tot L 250, L 265 tot L 271). Het aantal inwoners voor die plaatsen wordt opgegeven naar een uitgave van het Centraal Bureau voor de Statistiek : *Bevolking der gemeenten van Nederland op 1 januari 1946 en 1947*. Utrecht, 1949. De heer J. Passage werd geboren op 29 augustus 1927 te Melick-Herkenbosch, waar ook zijn vader geboren was. Enkele maanden later verhuisde het gezin naar Roermond, de geboorteplaats van de moeder. Vanaf zijn vroegste herinnering heeft de heer J. Passage Roermonds gesproken. Hij had ook kontakten met dialekten tussen Venlo en 't uiterste Zuiden van Nederlands-Limburg. In zijn Nijmeegse studententijd heeft hij dat gebied afgefietst voor een doctoraal-scriptie over mouillering- en velariseringsverschijnselen.

Professor E. Blancquaert nam op in vier plaatsen. Uit de datum die vermeld staat bij het opgegeven aantal inwoners, mag men afleiden dat de opnamen werden gedaan in Helmond (L 237) in 1950, in Deurne (L 244) en Veghel (L 180) in 1952, en in Eindhoven (L 228) in 1957. Voor biografische gegevens kan ik verwijzen naar wat professor Blancquaert over zichzelf geschreven heeft in de inleiding van de Dialektatlas van Klein-Brabant.

Toen juffrouw Hol, nu negen maanden geleden, overleed, beschikten wij alleen over de afgedrukte teksten, niets meer. Wij waren wel verplicht het register, waarvan geen spoor te ontdekken viel, in ons Seminarie te Gent — zoals juffrouw Hol trouwens oorspronkelijk verwacht had — te laten opmaken. Onze assistent voor Vlaamse Dialektologie, G. De Schutter, uit het Antwerpse, heeft deze zware taak — het was voor hem een onbekend dialect — op zich genomen. Met de hulp van de heer E. Eylenbosch en dank zij een reeks oplos-singen hem bezorgd door Drs. J. Passage, professor A. Weijnen en Dr. J. Van Bakel, heeft hij een uitvoerig register gemaakt. Wij zijn hem hiervoor ten zeerste verplicht.

Toen bleef nog een probleem : de inleiding. De enige die het met een grondige kennis van het land en het dialect had kunnen doen, was er niet meer. De heer J. Passage, die 27 % van de opnemingen op zijn actief heeft, was na juffrouw Hol, hiervoor de geschiktste persoon, maar het door hem onderzochte gebied ligt helemaal zuid-oostelijk, dus eigenlijk wat excentrisch. Daarenboven drong de tijd. Daarom heb ik, om niet nog meer tijd te verliezen, de taak op mij genomen een paar inleidende woorden te schrijven en zoveel mogelijk gegevens over auteurs en opnemingen te verzamelen.

Het is, meen ik, de eerste keer dat een niet-auteur de inleiding schrijft van een atlas. Laten we hopen dat het ook de laatste maal zal zijn.

Alvorens deze inleiding te besluiten zou ik nog een woord van dank willen zeggen aan diegenen die deze uitgave mogelijk hebben gemaakt : in de eerste plaats aan Drs. J. Passage, de enige overlevende van de auteurs, dan aan de Universitaire Stichting en het Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur voor hun geldelijke steun en tenslotte aan mijn naaste medewerker, geassocieerd docent Dr. V. F. Vanacker, die een groot deel van de materiële last van mij heeft overgenomen. Aan allen, ook mede in naam van mijn overleden vriend, professor dr. E. Blancquaert, hartelijk dank.

Bosvoorde 25-12-1965.

WILLEM PÉE